

(coronació de 1328, Casac. ix, 14.8). «Volgra sser nat cent anys, o pus, atrás, / perquè són cert qu' és pijo- rat lo món / --- / que --- l'ome just fuig e-s met en cavorqua / --- / e lo mal hom deu ser cridat ab *trompa* / per ço que l'un e l'altre no engan: / tants són aquells qui per bons hòmens van / que, difamats, ces- saria lur pompa!», Ausiàs xli, 2e; «Oh Moysès al- tre - per qui devallava / l'immensa bonea dels cels en la terra; / Jacob, qui bé feya - inspirat de l'erra / sou vós, y la *trompa* que Sant Pau sonava», Gaspar de Verí a. 1502 (JMBover, *BiEscrBal.* II, 502, 18.4);

També en StVicentF (Schib); i en la tradició lexi- cogràfica des d'OPou: «lo qui sona *trompa*: tubicen» (*ThPu.*, 155); ja en JMarc (veg. infra) i Busa-N.: «*trompa* o *trompeta*: tuba».

Hi havia hagut una variant amb sonora, *tromba*, com en it. i en llengües no llatines, com ho veiem repetidament en Desclot: després d'una gran victòria naval catalana: «les galces entraren e'l port de Mes- sina --- ab gran alegre de *trombes* e d'altres estru- mens» (§ 98, *NCl.* III, 124.9; igualment II, 143.5); i més dades infra en els DERIV. a *trompeta*. Però no sols el cat. preferí tot seguit *trompa*, sinó que ja a princ. S. xv hi havia sòlida consciència de l'oposició de la forma catalana amb *-p-* a la italiana amb *-b-*: de manera que havent de traduir el mot *trombe* de Boc- caccio, els monjos de St. Cugat, en la versió del *De- cam.*, no vacilaven a canviar-lo en «fer so de *trompes* o de cornamus» (*Decam.* VIII, § 7, 466.21); o bé, en un altre passatge hi posen *trompeta*: «le *trombe* sona- rono» IV, § 4, ed. 1961, p. 276, trad. «sonaren poderosament les *trompetes*» (254.8).

Accs. secundàries: «*trompa* per a mat. r ocells: zar- batana», Busa-N. 'Ostentació': «Octo lo terç, famós emperador --- deya --- que tot hom que muyller pre- nia, devia dar comiat --- a tota amor d'altra fembra, o si per son desastre feya adulteri, que no-l faés ab *trompa* ne se-n jactàs ne se-n guabàs, mas que-u faés tan secret que sol Déu ho sabés ---», Eiximenis (*Do- nes*, § 82, 128.3); la de l'elefant: «--- la *trompa*: proboscis ---», OPou (*ThPu.*, 54); «la *trompa* o canó de les cebes, alls y porros: thallus», id., 47b, acc. en la qual m'és també conegut en els Pirineus: «les *trom- pes*: les fulles que surten per damunt de la ceba» Àreu de Vall Ferrera (1933); «una *trompa* d'esgotar» deu ser una bomba (o una sàssola?) de poar l'aigua de la sentina de la nau, i no pas un «alambí», puix que es tracta d'un inv. naval (Drassanes, de 1467, *DAG.*), comparant amb una trompeta la mànega de la bomba; en fi *trompa* de mirar lluny 'ullera de llar- ga vista' a Mall. (*DAG.*) i a Eiv. (*atr.*: anteojo de larga vista», PzCabr.).

Tenim en les llengües germanes: fr. *trompe*, ja en el S. XII; port. *trompa* o *tromba*; cast. *trompa* [c. 1295]. Oc. ant. *trompa*: «Ladoncs sonan las *trompas* e lí corn e-ls grailetz / ez empenhon la gata ---», *Crozada*, v. 8113 (i una altra cita trobadoresca en Appel, *Chr.*); si bé també *tromba*: «Richartz --- vol guerra mais que qualha esparviers / --- / en brieu veirem champs jon- chaz de quartiers, / --- / *trombas*, tabors, senheras e

penós / --- / veirem en brieu, que'l segle's serà bos, / que hom tolrà l'aver als usurers / ---», Bertran de Born (Appel, *Chr.*, 68.17). En fi, ja hem vist que *trom- ba* ha estat la forma italiana des d'abans de Boccaccio.

Ara bé també es troba el mot en les llengües ger- màniques i des d'antic: a-al. ant. *trumba* (anterior af S. XII), angl. *trump* 'trompa, trompeta' [fi S. XIII], esc. ant. *trumba* 'tub, canó' i 'trompa' (ja en fonts dels Ss. XIII-XIII, i potser XI i anteriors). Però és que així mateix apareix en llengües eslaves, no sols pol. *trąba* i rus *trubá* 'tub, canó' i 'trampa', sinó ja el paleoslau *trąba*: la *q* és el símbol d'una *o* nasal; però el rus, en desnasalitzar totes les seves vocals, canvia regularment tota *o* en *u*.

En va es va voler explicar les formes d'aquests di- versos idiomes per manlleus d'un a l'altre (passat de l'anglès, on essent tardà podria ser gallicisme). D'altra banda suposar un francic **TRUMPA* per explicar el francès (com ho feren ThBraune, *ZRPb.* XXII, 211-2, Gamillscheg i Bloch) és inversemblant, perquè està en desacord amb el consonantisme de les formes germà- niques antigues (el frisó *trumpe* i el suec *tromp*, noms d'objectes de forma tubular, citats per Gamillscheg, són segurament gallicismes); i això obligaria a adme- tre que a la Península Ibèrica, on el mot es documen- ta molt des del primer segle literari, són manlleus del francès, contra totes les aparences. D'altres han admès que les formes germàniques siguin d'origen eslav, cosa també improbable. Però com que cap d'elles no té una etimologia indoeuropea, el que hem d'admetre és que tant en romànic com en germànic i en eslav, és una vella onomatopeia TRRRUMP, que imita bé el sorollàs de les trompes.

En particular ens hi obliga absolutament el nom de la baldufa, que no li pot venir de cap comparació amb l'instrument músic, perquè no s'hi assembla gens per la forma ni pot ser manlleu del germànic, on no es troba tal significat, sinó com a creació onomatopeia directa per mor del zumzejar trepidant de la baldufa.

Trompa 'baldufa grossa' es troba en cast. des de Juan del Encina (c. l'a. 1500), *trompo* id. des d'Alonso de Palencia (c. 1490) i en bastants autors dels se- gles XVI i XVII (*DAut.*, Cejador); GdDiego, *RDTP* XIII, 3-38; fr. ant. i mj. *trompe*, ja un cop en el S. XIII o XIV, usual fins al S. XVI; en Rabelais hi ha tant *trompe* com *trombe*, segons les excel·lents eds. de Mar- ty-Laveaux (I, 82) i Plattard (IV, § 9, 56) respectivament: avui *trompe* a Bretanya, i tant avui com en els Ss. XVI i XVII (segons autors d'allí) propi de Turena, Anjou i Berry.

Però així mateix ha estat català i encara viu en amples zones del S. i del NE., per més que el terme pròpiament cat. i generalment vàlid, sigui *BALDU- FA*: però hi ha *trompa* («juga a la *trompa* e a les tau- les fuiu», en un *Libre de Cató de Sentències Morals*, A. C. A., que crec de princ. S. xv, *Misc. Fabra*, 170); avui es troba des de l'Ebre enllà: EValor-JGiner (1950-5). Sota el Port d'Albaida, al fons de la vall que en baixa, hi ha un bullidor en el llit del riu dit «el *kláu* de la *trompa*» perquè és com un clau de baldufa